

UNIVERZA: ZAOSTAJANJE SLOVENIJE za nekdanjimi socialističnimi državami EU

Življenje v Ljubljani je glede hrane in še česa po lastnih izkušnjah in izkušnjah drugih dražje kot v zahodnoevropskih mestih, na primer v Neaplju ali Berlinu. V zadnjih letih smo začeli zaostajati ali pa pospešeno izgubljati prednost v mnogih kazalcih kvalitete življenja in razvoja za nekdanjimi socialističnimi srednjeevropskimi in baltskimi državami v EU. Tako po BDP, kupni moči, razvoju infrastrukture, inovacijah, razvoju in produkciji in deležu izvoza visokotehnoških izdelkov, razvoju infrastrukture in še čem.

Med drugim tudi v kakovosti najboljših univerz v državi.

DDR. ALEŠ IGLIČ

Na najnovejši lestvici uspešnosti evropskih univerz QS Europe iz januarja 2026 je Univerza v Ljubljani (UL) uvrščena na 197. mesto. Gre sicer za napredovanje glede na prejšnjo uvrstitev, a če pogledamo na tej isti lestvici uvrstitve najboljših univerz nekdanjih socialističnih držav, ki so zdaj tako kot Slovenija članice EU, vidimo, da je večina njih uvrščena pred UL. Zaostajamo (UL) tudi za mnogimi turškimi in grškimi univerzami.

V EU so precej pred UL na omenjeni lestvici QS Europe: Karlova univerza v Pragi (na 92. mestu), Univerza v Varšavi (na 113. mestu), Jagelonska univerza v Krakovu (na 126. mestu) in Univerza v Tartuju/Estoniji (na 136. mestu). Lahko sicer rečemo, da sta Karlova univerza v Pragi in Jagelonska univerza v Krakovu stari univerzi z dolgo tradicijo in v precej večjih državah, kot je Slovenija, vendar je na precej boljšem mestu kot UL uvrščena tudi estonska univerza v Tartuju, a Estonija ima skoraj pol manj prebivalcev kot Slovenija, pa še dolgo časa je bila del Sovjetske zveze.

Pred UL so na lestvici QS Europe uvrščene tudi Masarykova univerza v Brnu (na 156. mestu), Češka tehnična univerza v Pragi (na 181. mestu), pa Univerza v Vilni/Litva (na 184. mestu). Tudi madžarska Eötvös Lorand univerza iz Budimpešte je s 194. mestom uvrščena

pred ljubljansko univerzo. Kaj je vzrok zaostajanja UL glede na primerljive nekdanje socialistične države EU?

NARobe obrnjena piramida

Kriteriji UL, na primer za izvolitev v naziv redni profesor, so na ravni zahtev za docente (ali na še nižji ravni), kakršna velja na boljših tujih univerzah, zato imamo na UL narobe obrnjeno piramido izvolitev (docent, izredni profesor in redni profesor). Počakaš deset let in napreduješ iz docenta v rednega profesorja. Ob tem pa na nekaterih fakultetah UL pogojujejo prvo izvolitev v naziv docent tudi z zagotovljeno zaposlitvijo na tej ali kakšni drugi fakulteti UL. Torej s tako imenovanimi »potrebami« po zaposlitvi univerzitetnega učitelja, kar pomeni, da je nova zaposlitev na univerzitetnem učiteljskem mestu več ali manj vnaprej dogovorjena brez mednarodnega razpisa, ki bi moral biti obvezen.

Prvo izvolitev v naziv docent v Sloveniji lahko primerjamo s podelitvijo tako imenovane privatne docenture (venia docendi) oziroma pridobitvijo naslova dr. habilitatus (Nemčija, Avstrija, Poljska). Privatno docenturo smo poznali včasih tudi na UL kot dediščino avstro-ogrškega sistema. Omenjeno pogojevanje možnosti vnaprejšnje izvolitve v naziv docent na nekaterih fakultetah UL dolgoročno zmanjšuje raziskovalno ali umetniško kakovost

učiteljskega kadra na UL. To slabo prakso, ki po mojem mnenju izvira predvsem iz strahu pred prosto konkurenco za prijavljanje na razpisana učiteljska mesta na UL, bi bilo treba nujno odpraviti. Če ne drugače, to regulirati tudi zakonsko, na ravni države, in dati možnost, da se zaprosi za docentsko izvolitev brez vnaprejšnjega soglasja organov posamezne fakultete. Pri tem bi morale biti minimalne zahteve za profesorske

Univerza v Ljubljani je na 197. mestu na lestvici uspešnosti evropskih univerz.

Shutterstock



Domovina 242 12. 3. 2026

izvolitve na slovenskih univerzah, kar se tiče raziskovalnih in razvojnih ter umetniških dosežkov, z zakonom postavljene na zahodnoevropsko raven. Če to prepustimo univerzam, tega ne bomo nikoli dosegli. Tako kot na drugih področjih družbenega življenja nas daje sindrom egalitarnosti, ki nas na koncu lahko pripelje le v enakost v revščini.

Prodekan za raziskovalno delo na UL lahko postane nekdo, ki ni bil nikoli mentor doktorandu ali nosilec kakšnega raziskovalnega projekta, tako da je pričakovano, da taka oseba ne more kompetentno izboljševati pogojev za boljše raziskovalne in razvojne rezultate na fakultetah UL. Tako je na zgoraj omenjeni lestvici QS Europe naša UL glede citiranosti člankov, objavljanja člankov, internacionalizacije in mednarodnih rednih študentov v enotni skupini na mestu, nižjem od 400. mesta, kar je zaskrbljujoče. Zaključimo lahko torej, da je na UL kritična predvsem njena učinkovitost na področju raziskovalno-razvojnih rezultatov in internacionalizacije učiteljskega osebja.

PRIMERJAVA Z ZAHODNOEVROPSKO UNIVERZO

Pred kratkim sem bil imenovan za recenzenta projekta v okviru razpisa za financiranje raziskovalnih projektov neke zahodnoevropske univerze, ki je na lestvici QS Europe uvrščena bistveno

Precej drugačen je pristop med UL in zahodnoevropsko univerzo pri delitvi raziskovalnih sredstev.

višje od UL (za precej več kot 100 mest višje). Ime recenzenta je tajno, podpisati sem moral, da ne poznam prosilca za projekt. Prav tako sem moral podpisati, da v recenziji z ničimer ne bom izdal svoje identitete, da se na ta način izogne možnosti vplivanja na recenzenta v prvi ali končni fazi odločitve o dodelitvi projekta. Projekti bodo podeljeni izključno glede na mnenja recenzentov.

Pri podobnem razpisu na UL so bila imena recenzentov po prvi fazi izbire objavljena. Izkazalo se je, da so nekateri že sodelovali v takšni ali drugačni obliki z nekaterimi fakultetami ali osebami na UL. Končna odločitev o financiranih projektih je bila sprejeta dejansko brez zaključnega sodelovanja tujih recenzentov, čeprav je bilo to predvideno v razpisnih pogojih. Mnenje tujih recenzentov tako ni bilo v celoti upoštevano. O pritožbah so odločale osebe, ki so bile v očitnem konfliktu interesov. Na tem primeru sem spoznal precej drugačen pristop med UL in zgoraj omenjeno zahodnoevropsko univerzo pri delitvi raziskovalnih sredstev.

Pogojevanje možnosti vnaprejšnje izvolitve v naziv docent na nekaterih fakultetah UL dolgoročno zmanjšuje raziskovalno ali umetniško kakovost učiteljskega kadra na UL.

POMANJKLJIVA TRANZICIJA

V Sloveniji po osamosvojitvi ni bila izvedena tranzicija do te mere kot v večini drugih nekdanjih srednjeevropskih in baltskih socialističnih držav, ki so sedaj v EU, kar ima dolgoročne posledice. Slovenska tajkunizacija s strani vplivneže prejšnjega sistema se je v mnogo primerih odrazila v odmiranju razvojnih oddelkov v »prijavitiziranih« podjetjih in bančnih luknjah. Banke smo sanirali s sredstvi davkoplačevalcev, na koncu pa so večinsko poceni pristale v rokah tujih lastnikov namesto v rokah slovenskih (pokojninskih in drugih) skladov in slovenskih zasebnih lastnikov. Tako da bančni dobički sedaj v veliki meri odteka v tujino. Razvojni in družbeni problemi, ki izvirajo iz ne do konca opravljene tranzicije v Sloveniji in edinstvene ohranitve vpliva vodilnih in njihovih genetskih ali duhovnih naslednikov iz prejšnjega enopartijskega sistema, se posredno zaradi razmer v družbi odražajo tudi v padanju kakovosti slovenskih univerz v primerjavi z univerzami iz nekdanjih socialističnih držav v EU, ki so izvedle tranzicijo bolj temeljito, kot smo jo v Sloveniji.

To velja tudi za področje znanosti in umetnosti. Češka je na primer kot eden izmed najrazvitejših delov Evrope pred drugo svetovno vojno in posledično z višjo kulturno in politično tradicijo, kot je slovenska, vse stare privilegije članov njihove akademije znanosti po sovjetskem zgledu (naslov akademik, mesečne nagrade brez obveznosti poleg plače, državni pogreb in uporaba vozila s šoferjem) odpravila takoj po žametni revoluciji med letoma 1990 in 1992 (Akademija znanosti Češke je sicer naslednica predhodne Českoslovaške akademije znanosti). Češka se je tako pridružila najrazvitejšim državam na področju znanosti, kot so ZDA, Velika Britanija, Nemčija, Švedska, Finska in druge, v katerih je članstvo v akademiji izključno stvar časti in ne mesečnih denarnih izplačil. Slovenska SAZU pa je ohranila nekatere privilegije njenih rednih članov iz časov totalitarnega sistema, vključno z mesečno nagrado (»apanaže«), ki je tipični relikv sovjetske organizacije znanosti. Spodbudno pa je, da je mlajša Inženirska akademija Slovenije organizirana podobno kot zahodne akademije, zato ne pozna »apanaže« in naslovov starega sovjetskega tipa, pač pa članarino. ●

Domovina 242 12. 3. 2026

TEDNIK DOMOVINA
ŠT. 242, LETNIK 5,
12. marec 2026
ISSN številka: 2784-4838
Cena posameznega
izvoda: 4,45 €

CENA NAROČNINE:
195 € (eno leto, lahko obročno),
110 € (pol leta)

NAROČNINE:
E: narocnine@domovina.je
T: 068 191 191

UREDNIŠTVO:
BRNČIČEVA 41E
1231 LJUBLJANA ČRNUČE
E: urednistvo@domovina.je
T: 068 191 191

ODGOVORNA UREDNICA
TEDNIKA IN PORTALA:
Erika Ašič

UREDNIŠTVO:
Eva Ajdnik, Peter Avsenik,
Tina S. Bertonec,
Tomaž Cuder, Meta Černe,
Leon Oblak, Vida Petrovič,
Valentina Podplatnik,
Luka Svetina

JEZIKOVNI PREGLED:
Petra Korenjak, Leon Oblak,
Barbara Rodošek

OBLIKOVANJE IN PRELOM:
Info-net d.o.o.

TISK:
Tiskarsko središče d.o.o.

NAKLADA:
7000 izvodov

NASLOVNICA:
Fotomontaža / Domovina

IZDAJA:
Domovina d.o.o.

www.domovina.je
X @Domovina_je
f @domovina.je

Tednik izhaja ob četrtkih
v slovenščini.

Zaključek redakcije: 10. 3. 2026

